

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף טו

אלא אמר רב אשי - רבי יהודה דמבשל היא. דתנן המבשל בשבת וכו':
 המבשל בשבת לדעת רבי מאיר אם בישל בשוגג, מותר לו לאכול בעצמו ולאחרים ואפילו באותה שבת. ואם בישל במזיד, לא יאכל באותה שבת לא הוא ולא אחרים, ומותר באכילה במוצ"ש כשיעבור הזמן בכדי שיעשו. [טעמו של רבי מאיר, שאדם לא יהנה מהאיסור שהוא עשה. ולכן בשוגג לא קונסים אותו אבל במזיד קונסים אותו שלא יאכל בשבת כדי שלא יהנה מהאיסור].

לדעת רבי יהודה אם בישל בשוגג יכול לאכול בעצמו במוצאי שבת, אבל באותה שבת אסור בין לו ובין לאחרים. ואם בישל במזיד, הוא לא יאכל מזה לעולם ואחרים יכולים לאכול במוצ"ש בכדי שיעשו. [טעמו של רבי יהודה, שקונסים גם בשוגג שלא יהנה מהעבירה].

לדעת רבי יוחנן הסנדלר בשוגג יאכל לאחרים רק במוצ"ש ולא לו, ובמזיד לא יאכל לעולם בין לו ובין לאחרים. [טעמו של ר"י הסנדלר, נאמר "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשֶּׁבֶת כִּי קִדְשָׁהּ הוּא לְכֶם מִחֻלְיָהּ מוֹת יוֹמֵת", כשם שקודש אסור באכילה כך דבר הנעשה בשבת אסור באכילה. אמנם למרות שקודש אסור בהנאה, דבר הנעשה בשבת מותר בהנאה, כי נאמר "וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשֶּׁבֶת כִּי קִדְשָׁהּ הוּא לְכֶם", שלכם יהיה להנות ממנו. אך אם כן אולי אפילו אם בישל בשוגג יאסר באכילה? לכך נאמר "מִחֻלְיָהּ מוֹת יוֹמֵת", הפסוק מדבר במי שעשה מלאכה במזיד וחייב מיתה שאז זה דומה לקודש, אבל בשוגג שאין חיוב מיתה מותר באכילה].

נמצא שמשנתנו סוברת כר' יהודה, ומדובר בבהמה שנשחטה בשבת בשוגג, ואסור לאכול אותה בשבת.

קושיא: ונוקמה במזיד ורבי מאיר? מדוע אי אפשר להעמיד את המשנה כדעת רבי מאיר ובאופן ששחט בשבת במזיד ולכן אסור לאכול אותה בשבת. **תירוץ: לא סלקא דעתך וכו':** אי אפשר לומר כן. כי המשנה מדברת על שבת ויום הכיפורים ביחד,

ואם כן הדין צריך להיות שווה בשניהם. והרי ביום הכיפורים אין הבדל אם שחט במזיד או בשוגג, משום שבכל מקרה אסור לאכול ביום הכיפורים, אם כן גם בשבת אין הבדל בין מזיד לשוגג בשניהם אסור לאכול. וזה מתאים רק לדעת רבי יהודה ולא לדעת רבי מאיר, כי לדעתו בשוגג מותר לאכול בשבת.

קושיא: ומי מצית מוקמת לה בשוגג ורבי יהודה? והא 'אף על פי שמתחייב כנפשו' קתני! הרי במשנה כתוב שהשוחט מתחייב כנפשו, ואם מדובר בשוחט בשוגג הוא לא חייב מיתה על השחיטה. תירוץ: הכי קאמר: כוונת המשנה לומר 'שאע"פ שהשוחט במזיד מתחייב כנפשו, כאן שעשה בשוגג שחיטתו כשרה'.

קושיא: ונוקמה כרבי יוחנן הסנדלר דאמר לא שנא בשוגג ולא שנא במזיד לא אכיל: מדוע לא נעמיד את המשנה בין בשוחט במזיד ובין בשוגג, וכדעת רבי יוחנן הסנדלר? תירוץ: רבי יוחנן הסנדלר קמפליג וכו': רבי יוחנן הסנדלר סובר שיש חילוק במוצאי שבת בין השוחט עצמו לאחרים, שרק לאחרים מותר לאכול אבל לשוחט אסור לעולם. ואילו במשנתנו כתוב 'ששחיטתו כשרה' לכולם והיינו שמותר לכולם לאכול (במוצ"ש)!

*

תני תנא קמיה דרב: ישב תנא ואמר לפני רב 'המבשל בשבת, בשוגג יאכל במזיד לא יאכל' ורב השתיק אותו.

שאלה: מאי טעמא משתיק ליה: מודע רב השתיק אותו? אם בגלל שרב סובר כרבי יהודה, והתנא הזה אמר כדעת רבי מאיר. וכי משום שרב סובר כרבי יהודה, אז את מי שאומר כרבי מאיר הוא משתיק?

ועוד מי סבר לה כרבי יהודה? ועוד, האם בכלל רב סובר כרבי יהודה? והרי אמר רב חנן בר אמי, שכאשר רב מורה לתלמידים שלו, הוא מורה להם כרבי מאיר לקולא. ואילו כשהוא דורש 'בפירקא' (= בדרשה לציבור) הוא דורש כרבי יהודה לחומרא, משום עמי הארץ היושבים בדרשה שלא יבואו להקל בהלכות שבת.

וכי תימא תנא בפירקיה תנא קמיה, אטו כולי עלמא לתנא צייתי לאמורא צייתי? ואם תאמר שהתנא הזה אמר את דבריו בשעת הדרשה, ולכן רב השתיק אותו, כי כאמור בדרשותיו הוא היה מורה לנהוג כרבי יהודה. אך גם זה לא יתכן! משום

שהאם כל היושבים בדרשה מציינים למה שאומר אחד התנאים היושב בדרשה? הרי הם מקשיבים ל'אמורא' שהוא האיש שמשמיע את דבריו של הרב בקול רם. (בזמנם היו מעמידים איש מיוחד הנקרא 'אמורא' שתפקידו לשמוע את הדברים מפי הרב ולהשמיע אותם בקול רם לרבים).

תשובה: אמר רב נחמן בר יצחק: התנא הזה אמר לפני רב במקום 'המבשל בשבת' 'השוחט בשבת'. ואמר לו רב האם אתה רוצה לומר כדעת רבי מאיר? הרי עד כאן לא התיר רבי מאיר אלא במבשל בשוגג, משום שהמאכל גם קודם הבישול היה ראוי לכסיסה (= אכילה שלא כדרכה, כגון האוכל מאכל שאינו מבושל). אבל בשחיטה בשבת גם בשוגג היא אסורה באכילה משום 'מוקצה', כי בהמה בחייה אינה ראויה לכסיסה.

קושיא: והא מתניתין דשוחט הוא וכו': הרי המשנה שלנו מדברת על שוחט בשבת, ועליה אמר רב הונא שהבהמה אסורה באכילה ליום שבת, ורצו החברים לומר שמשנתנו כדעת רבי יהודה. ומדברים אלו משמע שהיא לא יכולה להיות כדעת רבי מאיר, כי הוא מתיר אותה באכילה למרות שהיא נשחטה בשבת!

תירוץ: כי שרי רבי מאיר כגון שהיה לו חולה מבעוד יום: רבי מאיר מתיר במקרה שהיה לו חולה מסוכן בבית בערב שבת, שהוא זקוק לאכילת בשר. ואז הבהמה אינה מוקצה, כי מותר לשחוט את הבהמה בשבת. קושיא: **אי הכי מאי טעמא דרבי יהודה דאסור?** אם מדובר במשנה כשיש לו חולה בבית מערב שבת, מדוע אסר רבי יהודה כששחט את הבהמה בשבת? הרי מותר לשחוט את הבהמה אפילו בכונה, לצורך החולה! תירוץ: **כגון שהיה לו חולה והכריא:** מדובר במשנה שהיה לו חולה בערב שבת, אבל בשבת החולה כבר הכריא ואינו זקוק לבשר, והוא שחט את הבהמה בשוגג. ולכן מצד איסור 'מוקצה' הבהמה מותרת, כי בכניסת שבת החולה היה עדיין במצב סכנה והבהמה היתה מוכנה בשבילו. אבל מצד 'מלאכה בשבת' נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה, לדעת רבי מאיר היא מותרת באכילה כי הוא היה שוגג ולדעת רבי יהודה אסור כי גם בשוגג אסור.

ולסיכום, רב השתיק את התנא, כי התנא אמר 'השוחט בשבת' והיינו אפילו כשאין לו חולה בתוך ביתו. אך במקרה כזה גם רבי מאיר מודה שהבהמה אסורה משום מוקצה. וכדלהלן.

וכי הא דאמר רב אחא בר אדא וכו': השוחט לחולה בשבת, והוא לא היה חולה בערב שבת, אסור לאדם לבריא לאכול את הבשר, כי הוא מוקצה. אבל המבשל בשר לחולה בשבת, מותר לבריא לאכול אותו. ומה טעם החילוק בין המקרים? תשובה - 'האי ראוי לכוס והאי אינו ראוי לכוס'. כלומר המבשל בשר, גם קודם הבישול הבשר היה ראוי לכסיסה בכניסת שבת, ולכן הוא לא נהיה מוקצה. אבל השוחט בהמה בשבת, הבהמה לא היתה ראויה לכסיסה בכניסת שבת ולכן הבשר מוקצה.

אמר רב פפא: יש מקרים הפוכים. יש מקרה שהשוחט לחולה מותר באכילה לבריא, וכגון שהיה לו חולה מערב שבת בביתו. ויש מקרה שהמבשל בשבת לחולה אסור באכילה לבריא, וכגון שקטף דלעת בשביל החולה. אמנם מותר לחולה לאכול משום סכנה, אבל אסור לבריא לאוכל משום מוקצה (כי בכניסת שבת היא היתה מחוברת לאדמה ולא היתה ראויה לאכילה).

אמר רב דימי מנהרדעא: להלכה, השוחט בהמה לחולה בשבת והוא היה חולה מערב שבת, מותר לבריא לאכול את הבשר 'אומצא' כלומר כשהוא חי ולא מבושל. אבל אם בישל את הבשר לחולה, אסור לבריא לאכול מהתבשיל, גזירה שמא המבשל יוסיף לבישול חתיכות בשר בשביל הבריא. אבל מותר לאכול את הבשר חי, מכיון שאי אפשר להשיג כזית בשר בלא שחיטה של כל הבהמה, ולכן השחיטה נעשית בשביל החולה וממילא יש בשר גם לבריא.

משנה: מגל יד: מזמרה שזומרים בה את הכרמים, ויש לה שתי פיות, אחת חלקה כמו סכין ואחת עם פגימות, מדובר שהוא שחט בצד החלק. **צור:** אבן חדה. **קנה:** חתך קנה-עץ לאורכו, ושפת הקנה חדה.

הכל שוחטין, ולעולם שוחטין, ובכל שוחטין: יבואר בגמ'. **חוץ ממגל קציר:** חרמש שקוצרים בו את התבואה, ויש לו פגימות נוטות לצד אחד בשיפוע. **והמגירה:** משור. **והשינים:** שיניים התחובים בלחי של בהמה. **והציפורן:** ציפורן מחוברת. **מפני שהם חונקין:** שבגלל שיש בהם פגימות הם אינם חותכים אלא קורעים. וטעם זה (= 'מפני שהם חונקים') לא הולך על ציפורן, שטעמה של ציפורן יבואר בגמ'.

גמרא: קושיא: השוחט דיעבד אין לכתחלה לא: דברי המשנה 'השוחט במגל יד' וכו' משמעותם שרק בדיעבד שחיטתו כשרה אבל לכתחילה לא ישחט, אמנם לגבי

מגל-יד מובן שלכתחילה לא ישחט, שכיון שיש לה שתי פיות יש לחשוש שמא ישחט בצד של הפגימות, אבל מדוע לא ישחט לכתחילה בצור וקנה? והרי למדנו בכרייתא - בכל שוחטין בין בצור בין בזכוכית בין בקרומית של קנה. משמע שישחט לכתחילה בצור וקנה!

תירוץ: לא קשיא: בכרייתא מדובר בתלוש, דהיינו שהצור והקנה לא היו מחוברים לקרקע, ולכן מותר לכתחילה, ואילו במשנתנו מדובר בצור וקנה המחוברים לקרקע, ולכן מותר רק בדיעבד. והטעם הוא -

דאמר רב כהנא: השוחט בדבר המחובר לקרקע, רבי פוסל את השחיטה, ורבי חייא מכשיר.

ומשנתנו שמכשירה בדיעבד אינה כרבי, אלא כרבי חייא, כי **עד כאן לא קא מכשיר רבי חייא אלא בדיעבד, אבל לכתחילה לא.**

הגמ' מבררת: במאי אוקימתא? כרבי חייא: העמדנו את משנתנו כרבי חייא, ואמרנו שהוא מכשיר במחובר רק בדיעבד. א"כ קשה:

אלא הא דתניא: והרי למדנו בכרייתא - בכל שוחטין, בין בתלוש בין במחובר, בין שהסכין נמצאת למעלה על צוואר הבהמה (= ששחט כרגיל), בין שהסכין למטה מתחת לצוואר הבהמה, דהיינו שצוואר הבהמה למעלה על הסכין, ולא חוששים שמא הצוואר יכביד על הסכין ויחתך הצוואר בבת אחת לפני שיוליך ויביא את הסכין. ע"כ הכרייתא.

כעת הגמ' מבארת את הקושיא:

מני לא רבי ולא רבי חייא: נמצא שהכרייתא שאומרת 'בכל שוחטין', שמשמע שמותר לשחוט במחובר אפילו לכתחילה, אינה כרבי חייא, שהרי הוא סובר שבמחובר כשר רק בדיעבד, וכן אינה כרבי שהרי הוא סובר שאפילו בדיעבד פסול.

תירוץ: לעולם רבי חייא: באמת הכרייתא כרבי חייא, אלא שרבי חייא סובר שאפילו לכתחילה מותר לשחוט במחובר, ומה שרבי חייא ורבי נחלקו בכרייתא בלשון של דיעבד (= 'השוחט' שמשמעותו דיעבד), הוא כדי להודיע את כחו של רבי שאפילו בדיעבד פוסל במחובר.

קושיא: אלא מתניתין דקתני השוחט: א"כ משנתנו שאמרה 'השוחט בצור ובקנה...', ומשמע שכשר רק בדיעבד (= כפי שהתבאר לעיל ששחיטה בצור ובקנה במחובר כשרה רק בדיעבד), אינה לא כרבי ולא כרבי חייא, לפי שלדעת רבי חייא במחובר כשר אפילו לכתחילה, ולדעת רבי במחובר פסול אפילו בדיעבד.

תירוץ: לעולם רבי חייא: באמת רבי חייא סובר סבר שבמחובר כשר אפילו לכתחילה וכפי שאמרנו, ומשנתנו שאמרה 'השוחט' שמשמעותו שכשר רק בדיעבד היא כדעת רבי הסובר שבמחובר כשר בדיעבד.

קושיא: קשיא דרבי אדרבי: א"כ יש סתירה בדברי רבי, שהרי רב כהנא אמר לעיל שרבי פוסל במחובר, ומשמע שהוא פוסל אפילו בדיעבד, וכעת אמרת שבמשנתנו הוא מכשיר בדיעבד.

תירוץ: לא קשיא: מה שרב כהנא אמר שרבי פוסל אפילו בדיעבד, זה במחובר מעיקרו, דהיינו ששחט בדבר שמעולם לא היה תלוש אלא תמיד היה מחובר לקרקע, ואילו במשנתנו שרבי מכשיר בדיעבד, מדובר ששחט בדבר שהיה תלוש ואח"כ חיברו לקרקע.

שאלה: ומנא תימרא: ומנין לך שיש הבדל בין מחובר מעיקרו לבין תלוש ולבסוף חיברו?

תשובה: דתניא: כפי שלמדנו בברייתא - השוחט במוכני (= מין גלגל שחיברו לו סכין, ומסובבים את הגלגל והוא שוחט) שחיטתו כשרה, ואם שחט במחובר לקרקע שחיטתו כשרה, ואם נעץ סכין בכותל ושחט בה על ידי שהוליק והביא את צוואר הבהמה על הסכין, שחיטתו כשרה, ואם היתה אבן חדה (= 'צור') בולטת מהכותל ושחט בה, או שהיה קנה שלא נטע אותו אדם אלא הוא צמח מאליו ושחט בו, שחיטתו פסולה. ע"כ הברייתא.

ולכאורה **קשיין אהדדי!** הברייתא סותרת את עצמה! שברישא היא אומרת 'במחובר לקרקע שחיטתו כשרה', משמע שכשרה בדיעבד, ואילו בסיפא היא אומרת שצור או קנה (= הם מחוברים לקרקע) פסול אפילו בדיעבד.

אלא לאו ש"מ: אלא מכאן שמע שיש הבדל בין דבר שהיה מחובר מעיקרו כמו צור וקנה שפסול אפילו בדיעבד, לבין דבר שהיה תלוש ואח"כ חיברו (ובזה הברייתא דיברה ברישא 'במחובר לקרקע שחיטתו כשרה') שכשר בדיעבד.

מסכמת הגמ': שמע מינה: אכן יש הבדל בין דבר שהיה מחובר מעיקרו לבין דבר שהיה תלוש ולבסוף חיברו, וא"כ אין סתירה בדברי רבי, שמה שרב כהנא אמר שרבי פוסל אפילו בדיעבד, זה במחובר מעיקרו, ואילו במשנתנו שרבי מכשיר בדיעבד, מדובר ששחט בדבר שהיה תלוש ואח"כ חיברו לקרקע.